

BESZÉLGETÉS SÁNDOR PÁLLAL – 2. RÉSZ

„Zajos, hatalmas munkabarátság volt”

SOÓS TAMÁS DÉNES

RIPACSKOK ÉS SZERENCSÉS DÁNIEL, JEAN-PIERRE LÉAUD ÉS MASTROIANNI. A SÁNDOR PÁL ÉLETÚTINTERJÚ MÁSODIK RÉSZE.

• *Karády Katalin mélabús dalai elválaszthatatlanok voltak a Szabadíts meg a gonosztól hangulatától. Utána Karádyval is akartál forgatni egy filmet. Az miért nem jött össze?*

Nagyon szerettem a Karády-dalokat, a háború előtti, „ki tudja, mi vár ránk, ki tudja, holnap mire ébredünk” hangulatukat, de Karády akkoriban nem volt divatban. Amikor kijött a film, fura módon újra kultusza lett. A benne szereplő dalok visszahelyezték egy olyan piederstálra, ami méltó hozzá. Olyan pletykák is keringtek, hogy láttak engem karon fogva Karádyval a Váci utcában. Ebből persze semmi nem volt igaz, de elhatároztuk, hogy elmegyünk New Yorkba, és csinálunk vele egy interjút. Vitrayt kértem fel riporternak, operatőrnek pedig Zsombolyai János jött velem. Ketten mentünk előre Jancsival, hogy megkeressük Karádyt, de képtelenek voltunk elérni. Elmenekült előlünk. Nem volt mit tenni, lemondtuk Vitrayt és a forgatást, én meg mászkáltam egyet New Yorkban. A 72. utcán megláttam a Püski Könyvesboltot, és benéztem, milyen magyar könyveket árulnak. Ott volt Püski bácsi is, a tulaj. Elmondtam, mi járatban vagyunk, és kiderült, hogy ő baráti kapcsolatban van Karádyval. Ő intézte el, hogy másnap felmehessünk hozzá.

Gyorsan hazatelefonáltunk, hogy mit csináljunk. Vitray már nem tudott jönni, és kameránk se volt. A költőpénzünk-ből béreltünk egyet, és egy este virágcsokorral meg egy üveg pezsgővel és remegő lábakkal becsöngettünk hozzá.

Hajnal kettőig tartott az éjszaka, ami alatt Karády rendesen bepezsgőzött, és fantasztikus dolgokat mesélt az életéről. Egy óra felé már az életnagyságú, festett Karády-portré alatt ült, és Karádydalokat énekelt. Elképesztő este volt. És ezalatt eszembe jutott, hogy de jó lenne forgatni vele egy mozit. Meg is beszéltem még az éjjel, hogy majd áthajózunk Európába, és én végig forgatok vele, így kezdődik majd a filmünk.

Másnap reggel mentünk vissza forgatni a lakására, de akkor már egy másik Karády fogadott minket. Nem az életéről, hanem a filmjeiről mesélt, és úgy adta elő egy már leforgatott kémfilmjét, mintha az lett volna az élete. Én meg nem tudtam vele mit kezdeni. Közben azt hajtogatta folyton, hogy „nincs közeli, ne gyertek közel!”. Persze mi is hülyék voltunk, mert nem béreltünk variót, így aztán egy közeli képet se tudtunk csinálni róla. Lementünk még a folyópartra forgatni, majd elindultunk vele a kalapszalomba, ahol dolgozott, de ahogy belépett, ránk csapta az ajtót, hallottuk, hogy kattan a zár, és megfordította a táblát, hogy zárva vannak. Soha többé nem beszélünk. Így holt hamvába a Karády-film. Az RTL Klub felkutatta és leadta egy részét, de én nem néztem meg soha, mert ez az anyag a nagy kudarcom. Élmenynek viszont fantasztikus volt.

• *A hetvenes években több klip- és koncertfilmet is rendeztél beatzenekaroknak, pedig a klip akkortájt még nyugaton is nagyon friss műfajnak számított. Honnan jött az ötlet?*

Azt hiszem, én voltam az első magyar filmrendező, aki betoppant a televízióba. 1970-ben, a *Szeressétek Odor Emíliát!* után felkértek, hogy csináljak egy show-t Hacki Tamás füttyművészcéről, aki a zenekarával elképesztő, többszólamú füttyüléssel adott elő zeneműveket. Ezzel a műsorral 1970-ben megnyertem az első televíziós filmfesztivál egyik nagydíját. Aztán jött sorban a többi: az Illés, az LGT, Zorán. Nagyon szerettem akkoriban ezeket a zenéket, de nem klipeket csináltam, hanem azt, ami a zenéről eszembe jutott. Hallgattam a számokat, megjelent előttem egy világ, és azt teremtettük meg egy lebombázott újpesti börtgyárban, vagy egy nejlonnal beborított műteremben.

• *Milyen szerepet töltött be a televíziózás az életedben?*

Nekem az is mozizás volt. Nem kiegészítő tevékenység, hanem szerves része az életemnek. Irtóatosan szerettem. A filmgyárban azt mondogatták, hogy megyek a televízióba elárulni a művészetet, én viszont lubickoltam abban, hogy dolgozhatok, és világokat teremthetek. Rengeteg időm volt két film között, mert kétévente csináltam egyet. (Ma már el se hiszem.) Két film között beültem a televízió aulájába, és jöttek a „híveim”, hogy ezt csináld, azt csináld, amazt csináld, én pedig kiválogattam, hogy mi érdekel. Csináltam mindenfélét, mesét, drámát, dokumentumfilmet. Hozzátartozik az is, hogy ez még kulturális televíziózás volt. Az én kameráim előtt Latinovits Zoltán szavalt; volt olyan vers, amit eltáncolt. Csináltam egy műsort, a *Kalendáriumot*, amiben minden hónap történetéről, múltjáról forgattunk valamit. És decemberben, karácsonykor jött a *Betlehemi királyok*. Összeszaladt a televízió, amikor Latinovits szavalt József Attilát, és amikor oda ért a versben, hogy „Kedves három királyok, jóéjszakát kívánok!”, én elsírtam magam. Ez még csak hagyján: hátranéztem, és azt láttam, nem csak nekem jöttek ki a könnyeim. Hát hogy ne szerettem volna ezt csinálni?

• *A nyolcvanas éveket a kultikussá vált Ripacsokkal indítottad. Hogyan született meg a film legendás kplédala, az Egyedül nem megy?*

Ennyi idő után megtanulja az ember, hogy a fene se tudja, miből mi lesz. Az *Egyedül nem megy*-ről közölte Kern, hogy ő találta ki, közölte Dusán, hogy ő találta ki, és közölte Presser, hogy nem

igaz, mert ő találta ki. Miközben én tudom, hogy én találtam ki. Mondanom se kell, fogalmam sincs, ki találta ki – de valószínűleg én. Látod, ez a csoda. Hogy összejött néhány ember, akik közül bárki kitalálhatta volna.

• *Az azért közös pont a történetekben, hogy a Ripacsok eredetileg két nőimitátorról szólt.*

Ha Ragályival készültünk egy filmre, mindig smink- és jelmezpróbákkal kezdtünk, mert nagyon fontos volt a pontos karakterek megtalálása. A két főszereplőt, Kernst és Garast is kisminkelték, beöltöztették, és ahogy beléptek a szobába, megállíthatatlan nevetésben törtünk ki. Kern olyan volt, mint egy öreg lotyó, Garas meg a piros, nyúlós ruhájában, kitömött mell és kirúszozott szájjal valami egészen földöntúli volt. Garas egy darabig hallgatta, ahogy nevetünk, aztán letépte a ruháját, a melltömését eldobta, és elkezdett üvölni, hogy menjek a francba, ő ezt nem csinálja tovább. Felment bennem a pumpa – valószínűleg azért is, mert tudtam, hogy nem kellett volna kiröhögni –, és elkezdtem én is üvölni, hogy „akkor mi az istent akarsz, mi legyen?”. Dezső azonnal válaszolt. „Miért ne lehetnénk egy nadrágban?” „Mégis hogyan fértek be egy nadrágba?” „Ugy, hogy három szára van.” Így született meg a felejthetetlen *Ketten egy nadrágban*, és így kapott nagyobb hangsúlyt az *Egyedül nem megy*.

• *Sokszor elmondtad már, hogy a Ripacsokban az árulásodat írta meg Tóth Zsuzsa. Mivel árultad el a barátságokat?*

Hogy elkezdtem mással is dolgozni. A Zsuzsákkal mi tényleg egy nadrágban voltunk, együtt találtuk ki a filmet. Akkor az történt, hogy Kornis Mihály megkeresett még a *Ripacsok* előtt, hogy csináljunk egy '56-os filmet. Kitaláltuk a *Rettentő Margót*, ami egy nagydarab kalauznőről és egy fiatal srácról szólt, akik a forradalom sűrűjében el akarnak menni az országból. De közben Kornist meggyőzték a barátai, hogy velem nem szabad '56-os filmet csinálni, mert nagy komcsi volt az apám. Én viszont akkor már mániákusan '56-ról akartam forgatni, úgyhogy megkerestem Mezei Andrást, akinek olvastam egy gyönyörű novelláját, és vele kezdtünk egy új forgatókönyvet írni. Ez volt az árulás. Aztán visszakullogtam a Zsuzsákhoz, mert nem tudtam Mezeivel dolgozni. Ugyan ő adta a címet és ő találta ki Angeli Gyurit, a barátot, de egyébként használhatatlan volt a forgatókönyve. Tóth Zsuzsával és Bíró Zsuzsával újból együtt írtuk a könyvet, ami a forgatás alatt formálódott. Amíg ők írtak, én forgattam. Így alakult ki a *Szerencsés Dániel* története. Aztán mikor elkészült a film, én már hiába kértem elnézést, Tóth Zsuzsa közölte, hogy itt a vége, többet nem dolgozunk együtt.

Ripacsok

(Garas Dezső és Kern András)

• *A csapat, ami összeállt körülötted, a nyolcvanas években felbomlott, mert szinte mindenkivel összevesztél.*

Mi folyamatosan összevesztünk egymással, nem csak a nyolcvanas években. Ez egy zajos, hatalmas munkabarátság volt. A kiabálás pedig munkaeszköz. Egyszer például álltunk a színészekkel, stábbal, statisztériával tömött műteremben, és a műterem közepén Garas teli torokból ordított, hogy azonnal kér egy instrukciót, különben hazamegy. Tényleg nem tudtam mit mondani neki, de amikor rám üvöltött, rögtön eszembe jutott az instrukció. Hát így...

• *Vagyis ez téged inspirált.*

Abszolút. A *Ripacsok*at rájuk írtuk, Kernre meg a Garasra. Akkoriban Kern valami pletykát terjesztett Dezsőről a Vígszínházban, és úgy összeveszték, hogy Dezső állítólag bement a Kern öltözőjébe, és berakta a mosdó alá. Utána Dezső közölte velem, hogy ő a Kernnel egy filmben soha többé. Erre azt mondtam, hogy ha te nem vállalod a filmet, akkor jöjjön a Tabakos. Kiküldtük Moszkvába a forgatókönyvet, de mondták, hogy a nagy orosz színész ilyen léha filmben nem szerepelhet. Nem volt más megoldás, megvártam színház után a Dezsőt, és két és fél órát áztattuk magunkat az esőben a Vörösmarty téren, mire rábeszéltem, hogy béküljön ki a Kernnel. Aztán a forgatáson meg összeálltak ellenem. Én minden beállítás után meg szoktam kérdezni a színészeket, hogy szerintük rendben volt-e a jelenet. Dezsővel és Andriszal is így voltam, ők pedig minden jelenet után a kérdésekre széttárták a karjukat, és furcsa mosollyal azt válaszolták, hogy „Hát, ha neked ez jó volt...”. Ma már röhhögök ezen, de akkor kemény szívatás volt. Ad egy biztonságot, ha a színésznek is rendben volt a jelenet, ők pedig, hogy „büntessenek”, így reagáltak. Imádnivalóak voltunk így együtt. Nem?

• *Hogyan rendezted el magadban az árulásaidat?*

Megbocsájtó voltam. Tudtam, hogy nem kellett volna. És volt olyan is, amikor nem is tudtam, hogy elárultam valakit. Van, hogy úgy baszik be az ember a másiknak, mintha ott se lenne. Élvezetből sosem szúrtam ki senkivel. Azt hiszem, legalábbis.

• *A már említett Szerencsés Dániel '56 ürügyén arról szólt, milyen pokoli nehéz itt hagyni ezt az országot. Te miért nem tudtad?*

ZARÁND ANDRÁS FELVÉTELE

Amikor elutaztunk fesztiválokra, filmnapokra külföldre, mindig felmerült a kérdés, hogy visszajöjünk-e. Sokan csábítottak, hogy majd dolgozhatunk kint, de mindig hazajöttünk. Szabó Pista fogalmazta meg jól, hogy nem tudunk szabadulni a körüti kapualjak „illatától”. Akkor ugyanis még nyitva voltak a kapuk, és áradt ki a semmivel össze nem téveszthető szaguk a körürra. A Szerencsés Dániel tulajdonképpen erről szól. Ebben a filmben hitet tettem amellett, hogy én magyar vagyok, és az is maradok. Ez az ország ugyanúgy az én hazám, mint bárki másé, aki itt él. Még ha ezt az én életemben néhány-szor már megkérdőjelezték.

• '56-ban is megpróbáltál elmenni innen. Meddig jutottál?

A pályaudvarig. Ott álltam a vonat mellett, de fölszállni már nem volt erőm. Tehát maradtam.

• A harcokba belekeveredtél?

Láttam harcokat... Álltam sorban kenyérért... De nálam fegyver... Kicsi ahhoz a kezem.

• A szocializmus alatt két nagy tabuja volt a magyar filmnek: a szovjet megszállás és '56. Nem szólt bele a cenzúra a Szerencsés Dánielbe?

Háromnegyed évig be volt tiltva, és ki kellett vennem egy jelenetet. Másra nem emlékszem, csak arra, hogy az elfogadáson azt mondtam, „ha kivágnék mindent, amit kértek, az egy húszperces BBS-film lenne, és én nem erre kaptam megbízást”.

• Abból nem lett baj, hogy a forradalom jelképének számító

lyukas zászlót lengetik a filmben, vagy abból, hogy azt kérdezi Angeli Gyuri, miért ették meg a kommunisták a kommunistákat?

Nem ez volt a problémájuk. A film elfogadásán azt kérdezte az egyik vezető elvtárs, hogy gondoltam én azt, hogy a film végén a vonat berohan egy sötét alagútba, és azt kiabálja Rudolf Peti, hogy segítség. Azt válaszoltam ijedtemben, hogy „mutasson nekem egy alagutat, amiből nem jön ki a vonat”. Ez persze nem ért semmit, dobozba rakták a filmet. Nem sokkal később mégis kiküldték Cannes-ba, ahol megkapta a filmkritikusok díját, és utána nálunk is bemutatták. Sok-sok hetet ment a Puskin moziban.

• A következő filmjeid, a Csak egy mozi és a Miss Arizona nem úgy sikerült, ahogy szeretted volna, ebben szerepet játszott az is, hogy már nem teljesen a bevált csapatoddal forgattad őket?

A Csak egy mozi alaphelyzetét még Tóth Zsuzsával találtuk ki. A Szerencsés Dániel után Zsuzsa elhagyott, én viszont szerettem két évente filmet csinálni, és mivel nem jutott semmi eszembe, elővettem ezt az ötletünket. Anélkül, hogy Zsuzsát megkérdeztem volna, elkezdtem forgatókönyvvé gyúrni Molnár Gál Péterrel. Ez volt az első árulásom. Az eredeti elképzelésben a filmrendező anyja az apa halálhírével érkezik meg a forgatási szünetre. Még élt az apám, ezért nem mertem megcsinálni az apa halálát, és egy válástörténeté degradáltam a sztorit. Ez volt a második árulásom. A harmadik

pedig a szereposztás. Kiválasztottam egy szörnyűséges német színésznőt, Jean-Pierre Léaud pedig használhatatlan volt, vörösboron és altatókon élt, mert a forgatás alatt haldoklott Truffaut. Senki se stimmel, csak Major Tamás. Nem volt ez véletlen. Ha egy mániákus ember megtalál egy utat, akár rosszat is, azon végigmegy. Ez történt velem is.

• És a Miss Arizona?

Ott egy nagy tévedésem volt: Schygulla. Úgy nem illettek egymáshoz Mastroiannival, ahogy az a nagykönyvben meg van írva. Ha ezt a szerepet Catherine Deneuve játssza, akinek gyereke volt Marcellótól, egészen más film lett volna.

• Miért nem kérted föl Deneuve-öt? Nem volt rá lehetőség?

Az a baj, hogy lett volna. Csak Fassbinder miatt, akit imádtam, és akinél zseniális volt Sychgulla, ragaszkodtam hozzá. Ragályival se voltunk akkor már annyira egy hullámhosszon. Kezdt szétesni az egész.

• A nyolcvanas években egyre több koprodukció készült Magyarországon. Neked hogyan nyílt lehetőség arra, hogy nemzetközi filmsztárokkal dolgozz, és olasz koprodukciót forgass?

Befújta a szél a lehetőséget. Imádtam az újhullámot, elájultam az Amerikai éjszakától, és baromira bírtam Léaud-t. Nem akartam a Csak egy mozi főszerepét magyar színésszel eljátszani, azt gondoltam, egy idegen, a helyről kilógó színésszel kell megcsinálni. Megkerestük Léaud-t, és ötezer dollárért vállalta.

• És Mastroianni?

A Miss Arizonát egy híres olasz komikus-színésszel, Nino Manfredivel keztem el írni, és úgy volt, hogy ő lesz a főszereplő, de egy idő után rájöttem, hogy ez nem jó. Akkor szállt be két olasz producer, és megkérdezték, kire gondolkodok főszereplőnek. A Fellini-imádatomból eredően mondtam, hogy Mastroianni-ra. Ők meg, hogy az menni fog. Egyikük a gyerekkora óta együtt nyaralt velem, mert egymás mellett volt a nyaralójuk a tengerparton. Hatalmas élmény volt Marcellóval dolgozni. Nagyon helyes pasi. Kicsit helyesebb is, mint amit én szeretek. Vele nem lehetett veszekedni. Én voltam az ő kis faunja, és bármit mondtam, megcsinálta. Ettől én néha úgy el tudok bizonytalanosodni...

• Mai szemmel milyennek látod a Miss Arizonát?

SZLOVÁK JUDIT FELVÉTELE

Nézhető film, csak nem jó. Kétarcú történet ez az életemben. Az olasz producerekkel nem jöttem ki, mert mindenbe beleszóltak, de legalább megtudtam, mit csinál egy producer. Itt találkoztam a kapitalizmussal, ami később ránk zuhan. A sorsom megelőlegezte, hogy mi következik. Ebben nagyon hiszek.

• *Hogyan élted meg a rendszerváltást?*

Amikor Herskó 1970-ben disszidált, szétszóródott a stúdiója, és testi-lelki jó barátommal, Simó Sanyival elmentünk a Hunniába. Az volt a legkevésbé jó stúdió, gondoltuk, lesz dolgunk. Köllő Miklós volt a vezető, Simó a helyettes, én meg a szürke eminenciás. Tíz filmből hét-nyolc az volt, amit én szerettem volna. Olyan filmeket csináltunk, mint Jeles Kis Valentinója, Huszárik Csontváry-filmje, vagy Bódytól a *Nárcisz és Psziché*. Amikor Köllő betöltötte a hatvanát, Simó vette át a stúdiót, de a mi kapcsolatunk addigra megbillent kicsit. Köllőnél az évtizedek alatt kialakult egyfajta modor és egymással való együttműködés, amit én nagyon szerettem. Sanyival viszont valami más kezdődött. Hogy milyen ártatlanul hülye volt akkor a nem hülye ember is, azt jól jelzi, hogy azt mondtam Sanyinak, szálljon be a Hunnia a magáncégembe, a Novofilmbé, és tegyük a nyereséget magyar filmekbe. A mai világban senkinek nem jutna ilyen az eszébe, de akkor komolyan gondoltam. Simó viszont nemet mondott, én pedig megsértődtem, és elmentem a Hunniából, illetve a magyar filmgyártásból. Amikor ez kitudódott, elterjedt, hogy megbolondultam, és a Hárshygen kezelnek. A magyar film „koszorús költője” nem mehet el csak úgy a Lumumba utcából!

Akkor egy másik korszak kezdődött. A Novofilm volt az első magyar produkciós cég. Az itt forgató nemzetközi produciókat szervizeltük. Tényleg mi voltunk az első produceri iroda, és 5-6 évig, amíg el nem indult a konkurencia, tejben-vajban fürödtünk. Megint össze kellett rakni egy csapatot, akik közül sokan lettek aztán producerek, gyártásvezetők, Hutlassa Tamás, Kovács Gábor, Pataki Ági, Sánta György, és még sokan mások. Aztán 6-7 év után akadozni kezdett az üzlet. Még egy kicsit kalimpáltam, de amikor Sanyi meghalt, engem hívtak stúdióvezetőnek. Simónak két fantasztikus dolgot köszönhetek: az

egyik, hogy jókor elmehettem a magyar filmgyártásból, a másik, hogy sajnos a halála miatt visszajöhettek a Hunniába. Így kerültem vissza 2002-ben a magyar filmgyártás ölelő karmaiba.

• *Közben majdnem húsz évig nem rendeztél nagyjátékfilmet.*

Mert nem jutott eszembe semmi.

• *Ez nem zavart?*

Miért kellett volna, hogy zavarjon?

• *Mert előtte kétévente szerettél rendezni.*

Az átkos játékszabályait, mint sokan mások, akik ebben szocializálódtam, pontosan ismertük, mert abban a mi létünk is benne volt. A rendszerváltás után viszont fogalmam se volt, mi van itt. Ha megnézed az 1990 és 2000 között készült magyar filmeket, láthatod, hogy másnak se volt. Kimaradt az életemből néhány film, de ez nem bánt, sőt, szerencsésnek érzem magam. És még egy alapvető dolog. Egzisztenciálisan rendbe hozott ez a pár év. Az a fajta egzisztenciális kiszolgáltatottság, ami ebben az új helyzetben erősen jelen van, engem elkerült.

• *Üzletembernek is olyan jó voltál, mint rendezőnek?*

Azt nem tudom. De tudtam csinálni. Matematikából mindig bukdácsoltam, viszont kiderült, hogy zseniálisan tudom a négy alapműveletet. Amikor elkezdtuk, azt se tudtam, mi az a főkönyvelő, de voltak olyan képességeim, amikkel tudtam működtetni egy céget. Mámoros érzés volt rácsodálkozni erre az új világra. Annyi munkánk volt, hogy három emeletet béreltünk a Városmajor utcában, és volt nap, amikor öt helyen forgattunk a városban.

• *2007-re érezted úgy, hogy kiismerted ezt az új világot?*

Érezte a fene. Láttam magam előtt egy hatalmas kórházi szobát egy hatalmas ágygal, amiben feküdt egy kis ember, és betűzött a Hold az ablakon. Kopognak, az ember fölneéz, és belép a Halál egy kaszával. Ebből a képből született a *Noé bárkája*.

• *Pedig az érződik a filmen, hogy nagyon feszített a vágy, hogy mondj valamit az akkori valóságról. A kereskedelmi tévés és a bérházak valóságról.*

A *Noé bárkáját* már újra Zsuzsával írtuk. Kibékültünk, amikor a *Szeressétek egymást, gyerekek!*-et csináltuk [*Jancsó Miklós, Makk Károly és Sándor Pál 1996-os szkeccsfilmje – S.T.*]. A mi sorsunk és gondolkodásmódunk egész életünkben párhuzamosan haladt. Fantasztikusan

egyben voltunk, de az a nyolc év, ami kimaradt, és közben a rendszerváltás, nem tett jót a párhuzamosságunknak. Amikor azt mondtam neki, hogy a kiscsaj kérjen mellimplantátumot, ha elmegy a nagypapával a tévés vetélkedőre, Zsuzsa sikongott, hogy ez gusztustalan. Hiába mondtam neki, hogy ma már érettségiző csajok kapnak új melletket. Persze azt kívánom mindenkinek, hogy legyen egy olyan gondolkodó- és alkotótársa, mint nekem a Zsuzsa volt, de akkor már nem voltunk teljesen egy hullámhosszon. Közbeszólt a szemérmessége, ami miatt például nem csináltunk soha szerelmesfilmet se. Mindenkinek megvan a maga gátlása, kivéve nekem, akinek szintén megvan. A *Noé bárkája* nem lett sikeres film, de én szeretem. Két embert nagyon bírok benne: Dezsőt és a Kállait.

• *A Vándorszínészeket is bírod?*

Persze, hiszen a kölköm. De ott elcsábultam, és nem azt a filmet csináltam meg, amit akartam. Eredetileg egy mocskos filmet terveztem, de abban a világban, amit vászonra álmodtunk, sajnos nem jelenik meg olyan erővel a kiszolgáltatottság, amennyire az manapság jellemző az életünkre. Akartam egy rozoga kocsit, de szép lassan rábeszéltek, hogy mégiscsak sokat fogunk forgatni, legyen jobb az a kocsi. Akartam egy ácsolatot, amit a színészek valóban meg tudnak csinálni, ehhez képest született egy színpad. A film végül túl szép lett. De mindennek én vagyok az oka. Szép lassan feladtam az álmom egy részét.

• *Van új filmterved?*

Valamin gondolkodom. Most csak akkor fogok filmet csinálni, ha annyira szorít, hogy nem tud senki elcsábítani. Meglátjuk. Én mindig azt kerestem az életben, hogy mi a jó nekem. Az élet nekem egy élvezeti cikk.

• *Akkor meg se kérdezem, hogy elégedett vagy-e a pályáddal.*

Nekem ez egy elképesztő kaland, egy gyönyörűsége filmcsináló melő. Megítélni a pályám nem az én feladatom. Miért érdekeljen, hogy mi marad belőlem? Én nem arra törekszem, hogy megmaradjak, hanem arra, hogy amíg élek, tegyem a dolgomat. Az a fontos, hogy megtaláltam, amire alkalmas vagyok, azt egy életen át, szép számban művelem, és kurva jó csinálni. Én ennél jobbat elképzelni se tudok. Te tudsz? •